

ผลงานประกอบการพิจารณาประเมินบุคคล
เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ

ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (ด้านการพยาบาล)

เรื่องที่เสนอให้ประเมิน

1. ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
เรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยภาวะน้ำตาลในเลือดสูง
2. ข้อเสนอ แนวคิด วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
เรื่อง เอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยเบาหวาน

เสนอโดย

นางสาวยุพา เพชรพงศ์

ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

(ตำแหน่งเลขที่ รพจ.757)

ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

สำนักงานแพทย์

ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

1. **ชื่อผลงาน** การพยาบาลผู้ป่วยภาวะน้ำตาลในเลือดสูง
2. **ระยะเวลาที่ดำเนินการ** 4 วัน (ตั้งแต่วันที่ 21 มกราคม 2553 ถึงวันที่ 24 มกราคม 2553)
3. **ความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการ**

โรคเบาหวาน(diabetes mellitus) หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติ จากการที่ไม่สามารถนำน้ำตาลในเลือดที่ได้จากการรับประทานอาหารไปใช้ได้ตามปกติ เพราะมีความผิดปกติของระบบเผาผลาญคาร์โบไฮเดรตที่เกิดจากร่างกายมีอินซูลินไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกายหรือเกิดจากความเสื่อมสภาพของตับอ่อน ความอ้วน โรคของระบบต่อมไร้ท่อหรือการได้รับยาด้านอินซูลินจำพวกคอร์ติโคสเตอโรยด์(corticosteroid)

ประเภทของโรคเบาหวาน แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. โรคเบาหวานชนิดพึ่งอินซูลิน (insulin dependent diabetes หรือ type 1 diabetes mellitus) ผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานชนิดนี้เป็นผู้ที่ร่างกายขาดอินซูลินโดยสิ้นเชิง เนื่องจากตับอ่อนไม่สามารถสร้างอินซูลินได้ อาจเนื่องมาจากเบต้าเซลล์ในตับอ่อนมีน้อยหรือไม่มีเลยพบในผู้ป่วยอายุไม่เกิน 30 ปี ทั้งชายและหญิง อาการของโรคมักเป็นรุนแรง ส่วนใหญ่มีรูปร่างผอม น้ำหนักตัวลดลงอย่างรวดเร็ว
2. โรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน (non - insulin dependent diabetes หรือ type 2 diabetes mellitus) มักพบในคนอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป เพศหญิงเป็นมากกว่าเพศชาย มักพบในคนที่อ้วนมาก กรรมพันธุ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดโรค ผู้ที่มีประวัติสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะญาติสายตรงเป็นเบาหวาน มีแนวโน้มที่จะเป็นเบาหวานชนิดนี้ได้มาก อาการที่เกิดขึ้นมีได้ตั้งแต่ไม่แสดงอาการแต่ตรวจพบโดยบังเอิญ หรือมีอาการแบบค่อยเป็นค่อยไปจนถึงขั้นแสดงอาการรุนแรง ตับอ่อนของผู้ป่วยเบาหวานประเภทนี้ยังสามารถผลิตอินซูลินได้ตามปกติหรืออาจจะน้อยหรืออาจจะมากกว่าปกติแต่อินซูลินที่มีอยู่ออกฤทธิ์ได้ไม่ดี ต่างจากคนที่เบาหวานประเภทที่ 1 ผู้ป่วยจึงไม่เกิดภาวะกรดคั่งในเลือดจากสารคีโตน
3. เบาหวานชนิดอื่นๆ (other type) เช่น เกิดจากการใช้ยาบางชนิด ตับอ่อนอักเสบหรือติดเชื้อไวรัสบางชนิด

4.เบาหวานขณะตั้งครรภ์ (gestational diabetes mellitus: GDM) เป็นภาวะเบาหวานที่ได้รับการวินิจฉัยในระหว่างตั้งครรภ์

การตรวจวินิจฉัยโรคเบาหวาน

- 1.มีอาการแสดงของเบาหวาน ร่วมกับค่าของน้ำตาลในเลือดเวลาใดก็ได้มากกว่าหรือเท่ากับ 200 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร
- 2.มีระดับน้ำตาลในเลือดหลังคอกอาหารและน้ำตาลทางปาก เป็นเวลา 8 ชั่วโมง

(fasting blood sugar) โดยมีค่าน้ำตาลในเลือดมากกว่าหรือเท่ากับ 126 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร

อาการของโรคเบาหวาน

1. ปัสสาวะบ่อย(polyuria) เนื่องจากไตไม่สามารถดูดกลับน้ำตาลในเลือดที่สูงได้ ดังนั้นจึงมีน้ำตาลส่วนหนึ่งออกมาในปัสสาวะ ซึ่งเมื่อมีความเข้มข้นของปัสสาวะสูง จึงมีการดึงน้ำออกนอกเซลล์มากกว่าปกติ ทำให้ผู้ป่วยปัสสาวะบ่อยมากขึ้น

2. กระหายน้ำมาก(polydypsia) เป็นผลมาจากการสูญเสียน้ำออกทางปัสสาวะ ร่างกายจึงอยู่ในภาวะขาดน้ำ มีการกระตุ้นศูนย์การควบคุมน้ำของร่างกาย เกิดการกระหายน้ำตามมา

3. หิวบ่อยและรับประทานได้มาก(polyphagia) ร่างกายไม่สามารถนำน้ำตาลไปใช้ได้ ตามปกติ ทำให้ร่างกายขาดพลังงาน จึงมีการหิวบ่อย และรับประทานได้มากตามมา

4. น้ำหนักตัวลดลง(weight loss) จากร่างกายขาดอินซูลิน ทำให้ไม่สามารถนำน้ำตาลไปใช้ได้ตามปกติ ส่งผลให้ร่างกายขาดพลังงานร่วมกับการขาดน้ำจากปัสสาวะบ่อย ร่างกายจึงนำไปโปรตีนและไขมันที่สะสมไว้ในเนื้อเยื่อมาใช้แทน จึงทำให้รู้สึกอ่อนเพลีย น้ำหนักลดลงโดยไม่ทราบสาเหตุ

ภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน

1. ภาวะแทรกซ้อนแบบเฉียบพลันได้แก่

1.1 ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ(hypoglycemia) โดยจะพบว่าน้ำตาลในเลือดมักต่ำกว่า 50 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตรผู้ป่วยจะมีอาการตัวเย็น ชีพจรเบาเร็ว อ่อนเพลีย เหงื่อออก ใจเต้น เป็นลม วิงเวียน มึนงง ตาพร่ามัว ถ้าไม่ได้รับน้ำตาลทดแทนจะมีระดับความรู้สึกตัวลดลงและหมดสติในที่สุด

1.2 ภาวะน้ำตาลในเลือดสูง(hyperglycemia) โดยจะพบใน 2 ลักษณะ คือ

1. ภาวะกรดในเลือดสูง(diabetic ketoacidosis : DKA) มักพบในผู้ป่วยเบาหวานชนิดพึ่งอินซูลิน หรือในรายที่มีอินซูลินน้อยมาก มีการคีโตอินซูลิน ภาวะเครียด มีไข้ ติดเชื้อ ทำให้ร่างกายไม่สามารถใช้กลูโคสเป็นพลังงานได้ตามปกติ ร่างกายจึงมีการสลายไขมันออกมาใช้เป็นพลังงานทดแทน จึงเกิดสารคีโตนมากขึ้น ทำให้มีภาวะเป็นกรดในเลือดสูงขึ้น ผู้ป่วยมีอาการหายใจหอบลึก มีกลิ่นอะซิโตน ระดับน้ำตาลในเลือดจะสูงมากกว่า 250 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร มีโซเดียมไบคาร์บอเนตต่ำกว่า 15 mEq/L และมีสารคีโตนในปัสสาวะ คลื่นไส้ อาเจียน อ่อนเพลีย ปัสสาวะมาก กระหายน้ำ ผิวหนังแห้ง ปัสสาวะมากขึ้น เกิดการขาดน้ำ ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขผู้ป่วยจะซึมลง สับสน หมดสติ และอาจจะเสียชีวิตได้

2. ภาวะน้ำตาลในเลือดสูงโดยไม่มีกรด(hyperglycemic hyperosmolar non-ketotic coma: HHNC) มักพบในผู้ป่วยชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ร่างกายยังคงมีอินซูลินพอ ไม่เกิดการสลายของไขมัน จนถึงขั้นภาวะกรดในเลือดสูง แต่มีอินซูลินไม่เพียงพอในการเผาผลาญคาร์โบไฮเดรต ทำให้มีน้ำตาลในเลือดสูงมาก มีอาการซึม สับสน ไม่รู้สึกตัวและมีอาการขาดน้ำอย่างมาก เช่น ผิวหนังแห้ง ตาลึก ไม่มีอาการคลื่นไส้ อาเจียนเหมือนภาวะกรดในเลือดสูง แต่อาจพบน้ำตาลในเลือดสูงกว่า 600 mg/dl และมีค่า

ออกซิโมลาลิตีในพลาสมาสูงกว่า 340 มิลลิออกซิโม

สาเหตุของการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดสูง

1. การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ดี เช่น รับประทานอาหารจำพวกแป้งและน้ำตาลมากเกินไป รับประทานยาลดน้ำตาลหรือฉีดอินซูลินไม่สม่ำเสมอหรือขาดยา
2. การเกิดการเจ็บป่วย เช่น การติดเชื้อรุนแรง ดับอ่อนอักเสบ
3. การได้รับยาด้านฤทธิ์อื่นซูลิน เช่น คอร์ติโคสเตอโรยด์ (corticosteroid)

อาการของภาวะน้ำตาลในเลือดสูง

ผู้ป่วยจะมีอาการหิวน้ำมาก คิมน้ำบ่อย บัสสาวะบ่อยและมาก โดยเฉพาะเวลากลางคืน อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย น้ำหนักลด ผู้ป่วยจะเริ่มซึมจนกระทั่งหมดสติหรือบางรายจะมีอาการชักกระตุ้นในผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดเป็นกรดจากภาวะคีโตสิส จะมีอาการปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน หอบเหนื่อย ซึมลงหรือไม่รู้สึกรู้ตัว

การรักษาผู้ป่วยที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดสูงแบบเฉียบพลัน

1. การให้สารน้ำทดแทนปริมาณน้ำที่สูญเสีย เพื่อทดแทนและเพิ่มการไหลเวียนเลือดไปเลี้ยงไต หลังจากนั้นจะปรับให้ตามภาวะเกลือแร่ ปริมาณบัสสาวะของผู้ป่วย
2. การควบคุมภาวะน้ำตาลในเลือดต้องให้อินซูลิน ควรให้ได้รับอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งระดับน้ำตาลอยู่ในเกณฑ์ปกติ
3. การให้โพแทสเซียม เพราะการแก้ไขภาวะน้ำตาลในเลือดสูงและการแก้ไขภาวะเป็นกรดจะทำให้โพแทสเซียมจากเลือดกลับเข้าเซลล์มากขึ้นทำให้พบว่าโพแทสเซียมในเลือดต่ำ
4. การให้โซเดียม ไบคาร์บอเนต โดยเฉพาะรายที่มีค่าความเป็นกรดค้าง (pH)

ในเลือดต่ำกว่า 7.1

2. ภาวะแทรกซ้อนแบบเรื้อรัง

2.1 ระบบประสาท(diabetic neuropathy) พบว่ามีการเสื่อมของเส้นประสาทรับความรู้สึก เกิดการอุดตันของหลอดเลือดเล็กอาการที่พบคือ การชาที่ปลายเท้าทั้งสองข้าง ปวดแสบปวดร้อน กล้ามเนื้ออ่อนแรง

2.2 ภาวะแทรกซ้อนทางตา(diabetic retinopathy) พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของหลอดเลือดที่จอประสาทตา ชักนำไปเกิดตาบอดในผู้ป่วยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีเลนส์ตาขุ่นเป็นต่อกระจก ในบางรายอาจเป็นต้อหิน ตาพร่ามัว มองไม่เห็น

2.3 ระบบหัวใจและหลอดเลือด จากความคิดปกติของหลอดเลือดขนาดใหญ่และหลอดเลือดขนาดเล็กเกิดการอุดตัน โป่งพองหรือสร้างหลอดเลือดที่ไม่แข็งแรงขึ้นมาใหม่ ทำให้เกิดโรคของหลอดเลือดได้แก่ หลอดเลือดหัวใจตีบตัน หลอดเลือดสมองผิดปกติ ความดันโลหิตสูงขึ้น

2.4 ภาวะแทรกซ้อนทางไต(diabetic nephropathy) พบว่ามีหลอดเลือดที่ไตเสื่อมลง มีเลือด ไปเลี้ยง ไตลดลง การกรองลดลง มีการรั่วของโปรตีนในปัสสาวะ ผู้ป่วยมักมีอาการบวม เกิดการคั่งของของเสียและเกิดภาวะไตวายในที่สุด

2.5 กระดูก พบว่า ในผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน จะมีการหดรั้งของข้อได้

2.6 ระบบภูมิคุ้มกัน เม็ดเลือดขาวทำหน้าที่ไม่ได้ตามปกติ ความสามารถในการจับกินเชื้อโรคลดลงมีการติดเชื้อได้ง่าย

การพยาบาลผู้ป่วยภาวะน้ำตาลในเลือดสูง

1. การประเมินผู้ป่วยแรกพบ พยาบาลควรให้ความสำคัญกับการบันทึก ตั้งแต่การบันทึกสัญญาณชีพ โดยละเอียด

2. การให้สารน้ำทดแทนทางหลอดเลือดดำ เนื่องจากผู้ป่วยขาดน้ำมาก่อน ทำให้การไหลเวียนไม่ดี ส่วนมากจะให้สารน้ำในรูปของ 0.9% โซเดียมคลอไรด์ เนื่องจากผู้ป่วยส่วนใหญ่มีระดับโซเดียมในเลือดต่ำ และป้องกันการเกิดน้ำออกนอกเซลล์ (extracellular osmolality) อย่างรวดเร็ว

3. การให้อินซูลิน พยาบาลต้องบริหารยาอินซูลินให้ได้ตามแผนการรักษา โดยใช้เครื่องมือในการให้อินซูลินอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา มีการตรวจสอบอัตราส่วนผสมอินซูลินให้ถูกต้อง

4. ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดอย่างต่อเนื่องและป้องกันการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ

5. ติดตามและบันทึกสารน้ำเข้า-ออกทุก 4-8 ชั่วโมง ติดตามค่าอิเล็กโทรลิต์ตามแผนการรักษาเพราะสูญเสียไปในปัสสาวะ

6. ดูแลให้ผู้ป่วยได้รับยาโพแทสเซียม โซเดียมคาร์บอเนต ยาปฏิชีวนะลดการติดเชื้อตามแผนการรักษา

7. การพยาบาลทางด้านจิตใจ การลดความเครียดและความวิตกกังวลของผู้ป่วยและญาติ

8. การให้ความรู้คำแนะนำเกี่ยวกับโรค ให้ผู้ป่วยและญาติได้เข้าใจ เพื่อป้องกันการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดสูงซ้ำ

ความรู้เกี่ยวกับเภสัชวิทยา

ฮิวมูลินอาร์ (humulin R) เป็นอินซูลินชนิดออกฤทธิ์สั้น ออกฤทธิ์ภายในเวลา 30-60 นาที ใช้ฉีดก่อนอาหารครึ่งชั่วโมงเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลหลังอาหาร และใช้ฉีดเมื่อต้องการลดระดับน้ำตาลในเลือดอย่างรวดเร็วกรณีที่ระดับน้ำตาลในเลือดสูงมาก ผลข้างเคียง เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เกิดรอยบวมหรือผื่นตรงบริเวณที่ฉีดยา การแพ้อินซูลิน การฉีดอินซูลิน

การพยาบาล การฉีดอินซูลินต้องฉีดก่อนอาหาร 15-30 นาที เพื่อให้ฤทธิ์ของยาออกฤทธิ์พอดีกับระดับน้ำตาลในเลือดสูงหลังรับประทานอาหาร ควรเปลี่ยนตำแหน่งที่ฉีดยา เพื่อให้ยาดูดซึมได้ดีและป้องกันผิวหนังบวมหรือผื่น โดยเลือกบริเวณที่ฉีด คือ บริเวณหน้าท้อง หน้าขา บริเวณที่อินซูลินดูดซึมได้ดีคือ

ระหว่างชั้นไขมันกับกล้ามเนื้อ ไม่ควรฉีดอินซูลินบริเวณที่ใช้ออกกำลังกายเพราะจะทำให้การดูดซึมอินซูลินจากบริเวณที่ฉีดเร็วกว่าปกติซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำได้ การเก็บอินซูลินต้องเก็บในตู้เย็น อุณหภูมิ 2-5 องศาเซลเซียส หากต้องเดินทางอาจเก็บไว้ในภาชนะที่อุณหภูมิไม่เกิน 30 องศาเซลเซียส ควรใช้ภายในเวลาไม่เกิน 1 เดือน

โพแทสเซียมคลอไรด์(potassium chloride) เป็นยาเพื่อทดแทนโพแทสเซียม ผลข้างเคียง ชา สับสน การทำงานของหัวใจลดลงทำให้คลื่นหัวใจทำงานผิดปกติ มีโพแทสเซียมในเลือดสูง คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

การพยาบาล ติดตามผลอิเล็กโทรลิต การตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ ติดตามบันทึกสารน้ำ เข้า-ออกทุก 4-8 ชั่วโมง การให้โพแทสเซียมทางหลอดเลือดดำต้องเจือจางในสารน้ำก่อนให้ทุกครั้งประมาณ 40 mEq/L ไม่มากกว่า 80 mEq/L หรือให้ 1 mEq/kg/min ในผู้ใหญ่และ 0.2 mEq/kg/min ในเด็ก แนะนำให้รับประทานอาหารที่มีโพแทสเซียมสูง เช่น ผลไม้และน้ำผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว ก๋วยเตี๋ยว อุ่น แอปเปิ้ล ผัก ชา กาแฟ ถั่ว เนื้อสัตว์ เช่น ปลา ไข่ต้ม เป็นต้น ขาน้ำให้ผสมกับน้ำผลไม้ เพื่อป้องกันการระคายเคืองกับทางเดินอาหาร

กลิพิไซด์(glipizide) ควบคุมภาวะน้ำตาลในเลือดสูงร่วมกับการควบคุมอาหารในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ผลข้างเคียง เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ แพ้ยา มีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย มีกรดเพิ่ม ปวดท้อง อาจทำให้เกิดต่อมธัยรอยด์ทำงานน้อยกว่าปกติ หรือทำให้เกิดอาการคลื่นไส้

การพยาบาล แนะนำให้ผู้ป่วยตรวจร่างกายเป็นระยะๆ เพื่อตรวจการทำงานของตับและต่อมธัยรอยด์ ติดตามการตรวจนับเม็ดเลือดประเมินภาวะโลหิตจาง ติดตามผลการเจาะเลือด เพื่อประเมินระดับน้ำตาลและกรดแลคติก และรับประทานก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง

เมทฟอร์มิน (metformin) รักษาโรคเบาหวานชนิด 2 ซึ่งไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดด้วยอาหาร โดยเฉพาะในรายที่อ้วนและใช้การจำกัดอาหารไม่ได้ผล ผลข้างเคียง เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ท้องผูก ท้องเสีย แสบขมอก ถ้าใช้เป็นเวลานานจะลดการดูดซึมวิตามินบี12 และ โฟเลต

การพยาบาล ประเมินภาวะโลหิตจางเนื่องจากขาดวิตามินบี12 ติดตามผลการเจาะเลือด เพื่อประเมินระดับน้ำตาลและกรดแลคติก

4.สรุปสาระสำคัญของเรื่องและขั้นตอนการดำเนินการ

โรคเบาหวานจัดเป็นโรคที่มีความสำคัญมากพบได้ทั่วไป ผู้ป่วยส่วนมากที่พบเป็นโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน(non - insulin dependent diabetes) หรือ เบาหวานชนิดที่ 2 (type 2 diabetes mellitus) เป็นโรคเบาหวานที่พบในผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ป่วยจะตรวจพบโดยไม่รู้ตัว โรคเบาหวานยังไม่มีวิธีการรักษาให้หายขาดได้ การรักษาจึงเน้นการควบคุมระดับน้ำตาลให้ใกล้เคียงปกติอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกัน

ภาวะแทรกซ้อนทั้งเฉียบพลันและเรื้อรัง ผู้ป่วยจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม ส่งผลให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี

เลือกกรณีศึกษาเรื่องการพยาบาลผู้ป่วยภาวะน้ำตาลในเลือดสูง โดยพิจารณาถึงความสำคัญของโรคซึ่งพบในหอผู้ป่วยอายุรกรรมชาย กรณีศึกษาเป็น ผู้ป่วยชายไทยอายุ 38 ปี มาตรวจที่แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินด้วยอาการไข้ อ่อนเพลีย 2 วัน ปฏิเสธโรคประจำตัว ตรวจพบน้ำตาลในเลือดสูง ร่วมกับมีอาการแสดงของโรคเบาหวาน ตรวจไม่พบสารคีโตนในเลือด ค่าออสโมลาริตีในเลือดปกติ แพทย์วินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 (type 2 diabetes mellitus) และภาวะน้ำตาลในเลือดสูง(hyperglycemia) ได้รับการรักษาด้วยยาลดระดับน้ำตาลชนิดรับประทาน ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดทุกวันก่อนอาหาร เช้า กลางวัน เย็น และก่อนนอน ให้อินซูลินออกฤทธิ์สั้น(short acting insulin) คือ ฮิวมูลินอาร์(humulin R) ปรับตามระดับน้ำตาลในเลือด ผู้ป่วยมีภาวะโพแทสเซียมในเลือดต่ำ(hypokalemia) ได้รับการรักษาด้วย ยาอิเล็กเซอร์โพแทสเซียมคลอไรด์(elixir KCL) รับประทาน ผู้ป่วยขาดความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน การปฏิบัติตัวภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดจากโรคเบาหวาน จึงให้ความรู้กับผู้ป่วยและญาติ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้อย่างถูกต้องและญาติได้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วย ผู้ป่วยรับการรักษาในโรงพยาบาลเป็นเวลา 4 วัน แพทย์จึงอนุญาตให้กลับบ้าน และนัดตรวจติดตามการรักษาวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 8.00 น. ที่ห้องตรวจอายุรกรรมชั้น 2 โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

5. ผู้ร่วมดำเนินการ

ไม่มี

6. ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ร้อยละ 100 โดยดำเนินการดังนี้

ผู้ป่วยชายไทยอายุ 38 ปี เลขที่ภายนอก 48873/53 เลขที่ภายใน 1463/53 สถานภาพสมรสคู่ อาชีพค้าขาย นับถือศาสนาพุทธ ภูมิลำเนากรุงเทพมหานคร มาตรวจที่แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน วันที่ 21 มกราคม 2553 เวลา 15.00 น. อาการที่นำมา มีไข้ น้ำมูกใส อ่อนเพลีย 2 วันก่อนมาโรงพยาบาล จากการซักประวัติพบว่า 2 เดือน ก่อนมาโรงพยาบาล รู้สึกว่าผอมลง น้ำหนักลดลงประมาณ 10 กิโลกรัม ความอยากอาหารเพิ่มขึ้น รับประทานอาหารได้มาก ทิวบอย บัสสาวะบ่อยและมากโดยเฉพาะเวลากลางคืน ผู้ป่วยปฏิเสธโรคประจำตัว ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี ปฏิเสธการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลและการผ่าตัด ประวัติเจ็บป่วยในครอบครัว มารดาเป็นโรคเบาหวาน วัตถุประสงค์ที่มาแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน อุณหภูมิร่างกาย 36.8 องศาเซลเซียส อัตราการเต้นของหัวใจ 78 ครั้งต่อนาที อัตราการหายใจ 20 ครั้งต่อนาที ความดันโลหิต 110/70 มิลลิเมตรปรอท วัดค่าความอิ่มตัวของออกซิเจนที่ปลายนิ้ว 100 เปอร์เซ็นต์ ผลตรวจเลือดทางห้องปฏิบัติการ ระดับน้ำตาลในเลือด (blood sugar) 1,065 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร (ค่าปกติ 90-130 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร) ตรวจคีโตนในเลือดและปัสสาวะไม่พบ ค่าออสโมลาริตีในเลือด 307.44 มิลลิออสโม

(ค่าออสโมลาลิตีในพลาสมาสูงกว่า 340 มิลลิออสโม พบในภาวะน้ำตาลในเลือดสูงชนิดไม่มีกรด hyperglycemic hyperosmolar non-ketotic coma : HHNC) การตรวจค่าอิเล็กโทรลิต์ที่ในเลือดและการตรวจความสมบูรณ์ของเลือด (complete blood count) ผลปกติ แพทย์รักษาด้วย อินซูลินอาร์ (humulin R) 10 ยูนิต ทางหลอดเลือดดำและ 10 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังทันที ให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำชนิด 0.9 % NSS จำนวน 500 มิลลิลิตรอย่างรวดเร็ว ภายในเวลา 15 นาที หลังจากนั้นให้เป็น 200 มิลลิลิตรต่อชั่วโมง แพทย์วินิจฉัยเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 (type 2 diabetes mellitus) และภาวะน้ำตาลในเลือดสูง (hyperglycemia) รับไว้รักษาในโรงพยาบาลวันที่ 21 มกราคม 2553 เวลา 16.20 น. ระดับน้ำตาลในเลือดที่ปลายนิ้วแรกวันที่หอผู้ป่วยอายุรกรรมชาย 550 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร วัดสัญญาณชีพแรกเริ่ม อุณหภูมิร่างกาย 36 องศาเซลเซียส อัตราการเต้นของหัวใจ 74 ครั้งต่อนาที อัตราการหายใจ 20 ครั้งต่อนาที ความดันโลหิต 115/66 มิลลิเมตรปรอท วัดค่าความอึดตัวของออกซิเจนที่ปลายนิ้ว 100 เปอร์เซ็นต์ แพทย์ตรวจเยี่ยมอาการผู้ป่วย ให้การรักษาภาวะน้ำตาลในเลือดสูงด้วย อินซูลินอาร์ (humulin R) 10 ยูนิต ทางหลอดเลือดดำและ 10 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังทันที ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดที่ปลายนิ้วเวลา 18.00 น. ระดับน้ำตาลในเลือดที่ปลายนิ้วอยู่ที่ 136 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำคือ 0.9 % NSS ลดอัตราการไหลเหลือ 120 มิลลิลิตรต่อชั่วโมง ให้ยาลดน้ำตาลชนิดรับประทาน กลิพิไซด์ (glipizide) 5 มิลลิกรัม 1 เม็ด ก่อนอาหารเช้าและเย็น เมทฟอร์มิน (metformin) 500 มิลลิกรัม 1 เม็ด หลังอาหารเช้าและเย็น และติดตามระดับน้ำตาลในเลือดที่ปลายนิ้ว ก่อนอาหารเช้า กลางวัน เย็นและก่อนนอน ผู้ป่วยอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ดูแลให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำอัตราการไหล 120 มิลลิลิตรต่อชั่วโมง ดูแลให้ยาลดน้ำตาลชนิดรับประทาน กลิพิไซด์ (glipizide) 5 มิลลิกรัม 1 เม็ด ก่อนอาหารเช้าและเย็น เมทฟอร์มิน (metformin) 500 มิลลิกรัม 1 เม็ด หลังอาหารเช้าและเย็น แนะนำผู้ป่วยและญาติเกี่ยวกับอาหารเฉพาะ โรคเบาหวาน ดูแลให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารเฉพาะโรคเบาหวานอย่างเพียงพอ ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดก่อนนอนและฉีดอินซูลินอินซูลินอาร์ 8 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังอย่างถูกต้องตามแผนการรักษา ผู้ป่วยไม่มีอาการเวียนศีรษะ หน้ามืด ใจสั่น รับประทานอาหารได้หมดถาด

วันที่ 22 มกราคม 2553 ผู้ป่วยนอนบนเตียง วัดสัญญาณชีพอุณหภูมิร่างกาย 36.5 องศาเซลเซียส อัตราการเต้นของหัวใจ 70 ครั้งต่อนาที อัตราการหายใจ 20 ครั้งต่อนาที ความดันโลหิต 110/60 มิลลิเมตรปรอท วัดค่าความอึดตัวของออกซิเจนที่ปลายนิ้ว 100 เปอร์เซ็นต์ ผู้ป่วยอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยอยู่ในช่วง 300-380 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ให้ยาเมทฟอร์มิน 500 มิลลิกรัม 2 เม็ด หลังอาหารเช้าและเย็น ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดที่ปลายนิ้ว ก่อนอาหารเช้า กลางวัน เย็นและก่อนนอน ฉีดอินซูลินเป็นอินซูลินอาร์ 2 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนอาหารเช้า อินซูลินอาร์ 8 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนัง ก่อนอาหารกลางวัน อินซูลินอาร์ 10 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนอาหารเย็นและอินซูลินอาร์ 8 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนนอนตามระดับน้ำตาลในเลือด ติดตามสัญญาณชีพที่เตียงผู้ป่วย เพื่อเป็นเครื่องหมายให้

บุคลากรทางการแพทย์ทำการเฝ้าระวังผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง ดูแลให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำอัตราการไหล 120 มิลลิลิตรต่อชั่วโมง สังเกตอาการของภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เช่น หน้ามืด เวียนศีรษะ ใจเต้น ตับสั่น เหงื่อออก ตัวเย็น ผู้ป่วยไม่มีอาการเวียนศีรษะ หน้ามืด ใจเต้น รับประทานอาหารได้หมดถาดทุกมื้อ คิมน้ำ 2,000 มิลลิลิตรต่อวัน ระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในช่วง 300-350 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ผู้ป่วยมีโอกาสดีกภาวะความไม่สมดุลของเกลือแร่ในร่างกาย ค่าโพแทสเซียมในเลือด 3.1 mmol/l (ค่าปกติ 3.5 – 5.1 mmol/l) ดูแลให้ยาอิลิเล็กเซอร์ โพแทสเซียมคลอไรด์ (elixir KCL) 30 มิลลิลิตรรับประทานทุก 4 ชั่วโมง จำนวน 3 ครั้ง และสังเกตอาการหลังได้รับยาอิลิเล็กเซอร์โพแทสเซียมคลอไรด์ เช่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง หัวใจเต้นผิดจังหวะ แนะนำให้รับประทานอาหารที่มีโพแทสเซียมสูง เช่นกล้วย ส้ม รับประทานได้มี้อละ 1 ผล โดยเลือกรับประทานอย่างใดอย่างหนึ่ง ติดตามผลการตรวจอิเล็กโทรลิต์ที่ในเลือดตามแผนการรักษา ค่าโพแทสเซียมในเลือด 3.8 mmol/l อยู่ในเกณฑ์ปกติ ชีพจรเด่นแรงดี สม่าเสมอ อัตราการเต้นของหัวใจอยู่ในช่วง 70–80 ครั้งต่อนาที รับประทานอาหารได้หมดถาดและรับประทานส้มเขียวหวาน 1 ผลต่อมื้อ ไม่มีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

วันที่ 23 มกราคม 2553 ผู้ป่วยนอนบนเตียง วัดสัญญาณชีพอุณหภูมิร่างกาย 36.8 องศาเซลเซียส อัตราการเต้นของหัวใจ 74 ครั้งต่อนาที อัตราการหายใจ 20 ครั้งต่อนาที ความดันโลหิต 120/70 มิลลิเมตรปรอท วัดค่าความอิ่มตัวของออกซิเจนที่ปลายนิ้ว 100 เปอร์เซ็นต์ ผู้ป่วยอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยอยู่ในช่วง 300-350 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ดูแลให้ยาไกลิพิไซด์ 5 มิลลิกรัม 2 เม็ด ก่อนอาหาร เช้าและเย็น ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดที่ปลายนิ้ว ก่อนอาหารเช้า กลางวัน เย็น และก่อนนอน ถัดอินซูลินเป็นอินซูลินอาร์ 2 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนอาหารเช้า อินซูลินอาร์ 6 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนอาหารกลางวัน อินซูลินอาร์ 4 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนอาหารเย็นและอินซูลินอาร์ 10 ยูนิต ทางชั้นใต้ผิวหนังก่อนนอนตามระดับน้ำตาลในเลือด ผู้ป่วยไม่มีอาการ ใจเต้น เหงื่อออก ตัวเย็น ระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยอยู่ในช่วง 200-250 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ผู้ป่วยรับประทานอาหารได้หมดถาด ผู้ป่วยขาดความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและการปฏิบัติตัว ให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้ป่วยและญาติ เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การรับประทานยา การสังเกตอาการผิดปกติ การป้องกันภาวะแทรกซ้อนทั้งเรื้อรัง และเฉียบพลัน หลังให้การแนะนำญาติจัดหาอาหารมาเยี่ยมผู้ป่วยได้ถูกต้องตามคำแนะนำ ผู้ป่วยสามารถบอกวิธีการปฏิบัติตนในการรับประทานอาหารและยาได้ถูกต้อง

วันที่ 24 มกราคม 2553 แพทย์อนุญาตให้กลับบ้านได้ ผู้ป่วยได้รับการรักษาเป็นเวลา 4 วัน แพทย์นัดตรวจติดตามการรักษาวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 8.00 น. ห้องตรวจอายุรกรรมชั้น 2 โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ พร้อมผลตรวจ fasting blood sugar (FBS) และ creatinine แนะนำการเตรียมตัวก่อนเจาะเลือด คือ ดื่มน้ำและอาหารทางปากทุกชนิดหลัง 24.00 น. ของวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 และให้ยาลดน้ำตาลชนิดรับประทานตามแผนการรักษา ดังนี้ กลิพิไซด์ (glipizide) 5 มิลลิกรัม 2 เม็ด ก่อนอาหารเช้า

และเย็น เมทฟอร์มิน (metformin) 500 มิลลิกรัม 2 เม็ด หลังอาหาร เช้าและเย็น ให้คำแนะนำผู้ป่วยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง การรับประทานอาหารให้ตรงเวลาและมาตรวจติดตามการรักษาตามนัดของแพทย์

7. ผลสำเร็จของงาน

จากการศึกษาติดตามประเมินผลทางการพยาบาลเป็นเวลา 4 วัน พบว่าระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วย 200 – 250 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ได้รับการรักษาด้วยยาลดน้ำตาลชนิดรับประทานและยาฉีดอินซูลินฮิวแมนอินอาร์ปรับตามระดับน้ำตาลในเลือดก่อนอาหารและก่อนนอน เพื่อระวังการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำด้วยการติดตามระดับน้ำตาลในเลือด ประเมินอาการและอาการแสดงของภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำเช่น ซึมลง เหงื่อออก ตัวเย็น หน้ามืด เวียนศีรษะ และติดตามประเมินอาการจากผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ผู้ป่วยไม่เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ผู้ป่วยมีภาวะโพแทสเซียมในเลือดต่ำ ผู้ป่วยได้รับยาอิมูโนเซพอร์ โปแทสเซียมคลอไรด์ (elixir KCL) 30 มิลลิลิตร รับประทานทุก 4 ชั่วโมง จำนวน 3 ครั้ง แนะนำให้รับประทานอาหารที่มีระดับโพแทสเซียมสูง หลังได้รับยาอิมูโนเซพอร์ โปแทสเซียมคลอไรด์ สังเกตอาการและอาการไม่พึงประสงค์ ซึ่งพบเห็นแรงดี สม่่าเสมอ อัตราการเต้นของหัวใจอยู่ในช่วง 70–80 ครั้งต่อนาที ค่าโพแทสเซียมในเลือด 3.8 mmol/l อยู่ในเกณฑ์ปกติ รับประทานยาได้หมดตลอด ไม่มีอาการคลื่นไส้อาเจียน จากการให้ความรู้ ผู้ป่วยและญาติเกี่ยวกับ โรคเบาหวานและการปฏิบัติตัว ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตามในการรับประทานอาหารและยาได้ถูกต้อง ญาติจัดหาอาหารมาเยี่ยมผู้ป่วยได้ถูกต้องตามคำแนะนำ ได้แก่ นมรสจืดและผลไม้ที่รสหวานน้อย เช่น ฝรั่ง ชมพู แพทย์อนุญาตให้กลับบ้าน วันที่ 24 มกราคม 2553 นัดตรวจติดตามการรักษา วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 8.00 น. ห้องตรวจอายุรกรรมชั้น 2 โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ พร้อมผลตรวจ fasting blood sugar (FBS) และ creatinine ผู้ป่วยสามารถบอกวิธีการเตรียมตัวก่อนเจาะเลือดคือ งดน้ำและอาหารทางปากทุกชนิดหลัง 24.00 น. ของวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 แนะนำผู้ป่วยรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง ผู้ป่วยสามารถบอกวิธีการรับประทานยาได้อย่างถูกต้อง เน้นให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารและยาตามเวลาสม่ำเสมอ และมาตรวจตามนัดทุกครั้ง

8. การนำไปใช้ประโยชน์

เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนก่อนจำหน่ายผู้ป่วยเบาหวานรายใหม่ หรือเก่าในการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง

9. ความยุ่งยาก ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ

ในการศึกษาผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดสูงรายนี้ มีความยุ่งยากซับซ้อนในการให้การพยาบาล โดยเฉพาะการประเมินและเฝ้าระวังภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เนื่องจากผู้ป่วยได้รับการรักษาด้วยยาฉีดอินซูลินฮิวแมนอินอาร์ทางหลอดเลือดดำและชั้นใต้ผิวหนัง ซึ่งเป็นอินซูลินชนิดออกฤทธิ์สั้น ออกฤทธิ์ภายในเวลา 30-60 นาที และยาลดน้ำตาลชนิดรับประทาน กลิพิไซด์ (glipizide) 5 มิลลิกรัม 2 เม็ด

ก่อนอาหารเช้าและเย็น เมทฟอร์มิน (metformin) 500 มิลลิกรัม 2 เม็ด หลังอาหารเช้าและเย็น การให้ยาลดระดับน้ำตาลหลายชนิดพร้อมกันพยาบาลจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในการประเมินและเฝ้าระวังการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เช่น อาการเหงื่อออก ตัวเย็น ระดับความรู้สึกตัวลดลง และคิดป้ำย สัญลักษณ์ที่เตียงผู้ป่วยเพื่อเป็นเครื่องหมายให้บุคลากรทางการพยาบาลทำการเฝ้าระวังผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสอนให้ผู้ป่วยและญาติมีความรู้ในการสังเกตอาการและอาการแสดงของการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เพื่อให้ผู้ป่วยและญาติสามารถนำไปดูแลตนเองที่บ้านได้อย่างถูกต้อง

10. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาสมรรถนะให้แก่บุคลากรทางการพยาบาล โดยจัดการอบรมทางการพยาบาลเรื่องการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน
2. ควรมีการส่งต่อผู้ป่วยให้ได้รับการดูแลต่อเนื่องที่บ้าน โดยประสานงานกับอนามัยชุมชนหรือศูนย์บริการสาธารณสุขชุมชนใกล้บ้านผู้ป่วย

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ และได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเป็นไปตามคำแนะนำของคณะกรรมการ

ลงชื่อ..........
(นางสาว สุพา เพชรพงศ์)
ผู้ขอรับการประเมิน
วันที่ ๕.5.๒๕๖๖.....

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ..........
(นางสุภาณี นาควิเชียร)
หัวหน้าพยาบาล ฝ่ายการพยาบาล
โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์
วันที่ ๕.๕.๒๕๖๖.....

ลงชื่อ..........
(นายประพาศน์ รัชตะสัมฤทธิ์)
ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์
วันที่ ๕.๕.๒๕๖๖.....

ข้อเสนอ แนวคิด วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ของ นางสาวยุพา เพชรพงศ์

เพื่อประกอบการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (ด้านการพยาบาล)
(ตำแหน่งเลขที่ รพจ. 757) สังกัดฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ สำนักงานแพทย์
เรื่อง เอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยเบาหวาน

หลักการและเหตุผล

เบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่มีอุบัติการณ์เกิดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขของทุกประเทศทั่วโลก เนื่องจากเป็นต้นเหตุให้เกิดภาวะแทรกซ้อนต่างๆตามมา ส่งผลกระทบต่อทั้งตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ปี ค.ศ 2000 มีผู้ป่วยเบาหวานทั่วโลก 146 ล้านคน และคาดการณ์ว่า ปี ค.ศ 2015 จะมีผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้นเป็น 215 ล้านคน สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ 2538 พบผู้ป่วยเบาหวานประมาณ 8 แสนคน ซึ่งมีอัตราสูงขึ้นเรื่อยๆตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จากข้อมูลของสำนักสำรวจสุขภาพประชาชนไทย (สสท) ปี พ.ศ. 2551-2552 ช่วงอายุ 60-69 ปี พบผู้ป่วยเบาหวานมากที่สุด ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย กรุงเทพมหานครพบมากกว่าภาคอื่นๆ จากข้อมูลของโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ พบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดสูงและรับไว้รักษาเป็นผู้ป่วยใน ปี พ.ศ. 2551 จำนวน 224 คน ปี พ.ศ. 2552 จำนวน 373 คน ปี พ.ศ. 2553 จำนวน 422 คน มีการกลับเข้าโรงพยาบาลภายใน 28 วันจากการปฏิบัติตัวไม่ถูกต้อง ปี 2551 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ปี 2552 จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ปี 2553 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 จากแนวโน้ม 3 ปีซ้อนหลัง พบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดสูงและกลับเข้ามารับการรักษาภายใน 28 วันมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้ใกล้เคียงปกติมากที่สุดทุกเวลาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งในการควบคุมเบาหวาน ทั้งนี้เพื่อป้องกันและลดความรุนแรงของภาวะแทรกซ้อนทั้งแบบเฉียบพลันและเรื้อรัง เช่น ภาวะเบาหวานขึ้นตา โรคไตเรื้อรัง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง ภาวะขาปลายมือปลายเท้า จากภาวะแทรกซ้อนดังกล่าว ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจในเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมีจำนวนสูงขึ้น ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานและญาติให้สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในกระแสเลือดได้ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารเบาหวาน ซึ่งพยาบาลควรมีบทบาทในการให้ความรู้เพื่อให้ผู้ป่วยและญาติสามารถปฏิบัติและควบคุมการรับประทานอาหาร ได้อย่างถูกต้องจะส่งผลให้ผู้ป่วยเบาหวานมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์และหรือเป้าหมาย

1. เพื่อให้ผู้ป่วยและญาติมีความรู้ในการรับประทานอาหาร ได้ถูกต้อง
2. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะแก่นักบุคลากรทางการพยาบาล และเกิดความตระหนักเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วย เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่จะเกิดกับผู้ป่วยเบาหวาน ได้

3. ผู้ป่วยและญาติมีความพึงพอใจในการให้บริการด้านการพยาบาล

กรอบการวิเคราะห์ แนวคิด ข้อเสนอ

พฤติกรรมสุขภาพ คือ การกระทำกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีผลต่อสุขภาพ การควบคุมโรค และการป้องกันภาวะแทรกซ้อนของโรค พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ที่เป็นระบบและจากประสบการณ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพ เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาเจ็บป่วย พฤติกรรมสุขภาพที่สำคัญสำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับการรักษาด้วยยารักษาโรค เบาหวานหรือฉีดอินซูลิน นอกจากการรับประทานยาและฉีดอินซูลินอย่างสม่ำเสมอแล้ว ก็ยังจำเป็นต้องควบคุมการรับประทานอาหารร่วมด้วย โดยการใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (health belief model : HBM) ของโรเซนสต็อก (Rosenstock) แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยที่ใช้ในการทำนายและอธิบายพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคเรื้อรังในการให้ความร่วมมือปฏิบัติตนเพื่อควบคุมโรค ความเชื่อด้านสุขภาพ คือความรู้สึกรู้สึกดี ความเข้าใจหรือยอมรับเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของบุคคล มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน ถ้าผู้ป่วยเบาหวานมีความเชื่อด้านสุขภาพที่ถูกต้อง ก็จะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร ซึ่งจะส่งผลให้สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในกระแสเลือดให้อยู่ในระบบปกติ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชุมบุคลากรในหอผู้ป่วยเพื่อกำหนดหัวข้อในการจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ และขอความเห็นชอบจากหัวหน้าหอผู้ป่วยในการจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้อาหารผู้ป่วยเบาหวาน
2. จัดเตรียมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยเบาหวาน ประกอบด้วย อาหารที่ห้ามรับประทาน อาหารที่สามารถรับประทานได้ไม่จำกัดจำนวนและอาหารที่สามารถรับประทานได้แต่ต้องจำกัดปริมาณ
3. จัดทำแบบทดสอบความรู้เรื่องอาหารผู้ป่วยเบาหวานจำนวน 3 ฉบับ คือ 1. แบบทดสอบความรู้เรื่องอาหารผู้ป่วยเบาหวานสำหรับผู้ป่วยและญาติจำนวน 10 ข้อ 2. แบบทดสอบความรู้เรื่องอาหารผู้ป่วยเบาหวานของบุคลากรทางการแพทย์จำนวน 10 ข้อ 3. แบบประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการพยาบาล การให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยเบาหวานจำนวน 10 ข้อ
4. ส่งเอกสารเผยแพร่ความรู้ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านโภชนาการตรวจสอบ นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ทบทวนความรู้ในเอกสารเผยแพร่ให้บุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารเผยแพร่อาหารผู้ป่วยเบาหวาน
6. ให้ความรู้เรื่องอาหารผู้ป่วยเบาหวานแก่ผู้ป่วยและญาติ
7. แจกเอกสารเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยเบาหวานให้แก่ผู้ป่วยและญาติ
8. ประเมินผล โดยการทำแบบทดสอบความรู้เรื่องอาหารผู้ป่วยเบาหวาน
9. นำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยเบาหวานให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ป่วยและญาติมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลตนเองสามารถเลือกรับประทานอาหารและจัดเตรียมอาหารสำหรับผู้ป่วยเบาหวานได้ถูกต้อง

2. ผู้ป่วยและญาติมีความพึงพอใจในการให้การบริการด้านการพยาบาลมากขึ้น

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. อัตราผู้ป่วยและญาติสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง 8 ข้อ จากคำถามทั้งหมด 10 ข้อ คิดผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80

2. ผู้ป่วยและญาติมีความพึงพอใจในการให้การบริการด้านการพยาบาล $\geq$ ร้อยละ 80

3. อัตราความรู้ของบุคลากรทางการพยาบาลเรื่องอาหารผู้ป่วยเบาหวาน $\geq$ ร้อยละ 80

ลงชื่อ.....*จุฑา เพชรพงศ์*.....

(นางสาวจุฑา เพชรพงศ์)

ผู้ขอรับการประเมิน

วันที่.....*๒๕* ส.ค. 2555.....

ไขมันและน้ำมัน

ควรหลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันมาก ไขมันอิ่มตัวมีสารทำให้ไขมันในเลือดสูง ใช้น้ำมันพืชที่มีตัวผสมของน้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันรำข้าว น้ำมันฝ้าย น้ำมันข้าวโพด หลีกเลี่ยงการกินน้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม กะทิ ครีมเทียม หรือไขมันผง

นมสด

ควรเลือกดื่มชนิดนมจืด ไม่เติมน้ำตาลหรือชนิดไม่ปรุงแต่ง นมเปรี้ยว โยเกิร์ต เลือกชนิดที่ไม่ปรุงแต่งรส นมข้นหวาน ไม่ควรใช้ เพราะจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูง นมถั่วเหลือง ส่วนใหญ่มีการเติมน้ำตาลลงไปควรทำให้มีรสหวาน ควรเลือกชนิด ไม่เติมน้ำตาล

เนื้อสัตว์และไข่

เนื้อสัตว์ควรรับประทานให้เพียงพอกับร่างกาย ประมาณ 3-4 ช้อนกินข้าว หรือประมาณครึ่งขีดต่อมื้อ เนื้อเนื้อสัตว์ที่ไม่ติดหนังติดมัน รับประทานปลา และเต้าหู้ให้มากขึ้น รับประทานเครื่องในบ่อยกินไป ไข่ ไม่ควรจลรับประทานไข่ต้แต่ละวัน 2-3 ฟอง ถ้าไขมันในเลือดสูงให้งดไข่แดง รับประทานเพียงไข่ขาวก็รับประทานได้ทุกวัน

อาหารผู้ป่วยเบาหวาน

ห้องผู้ป่วยอายุรกรรมชาย
โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

อาหารผู้ป่วยเบาหวาน

แบ่งย่อยได้ 3 ประเภท

1. ห้ามรับประทาน
2. รับประทานได้ไม่มีขีดจำกัด
3. รับประทานได้แต่ต้องจำกัดปริมาณ

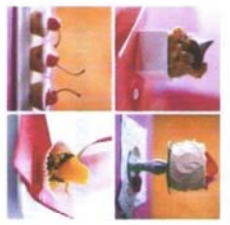
ประเภทที่ 1 ห้ามรับประทาน เพราะจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงอย่างรวดเร็ว ได้แก่ อาหารที่มีน้ำตาล ขนมหวาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ผอ่ยทอง สังขยา เค้ก ช็อกโกแลต ไอศกรีม นมข้นหวาน น้ำผึ้ง น้ำเกลือแร่ น้ำอัดลม ผลไม้กระป๋อง

ถ้าต้องการรับประทาน ควรปรึกษาแพทย์ ไม่ได้น้ำตาล

นมข้นหวาน หรือครีมเทียม

ถ้าลืมน้ำอัดลม ควรดื่มที่เย็น น้ำตาลเทียม เช่น

แอปเปิ้ล แก้ว โคลท โกลี

ประเภทที่ 2 รับประทานได้ไม่จำกัดจำนวน

ได้แก่ ผักใบเขียวทุกชนิด โดยเฉพาะผักประเภทใบ และหัวสด เช่น ผักกาด ผักบุ้ง ถั่วฝักยาว ถั่วอก ยากวัน ผักที่ต้มเป็นมาก ได้แก่ ฟักทอง ถั่ว ถัสนาค แครอท สะเดา สะตอ มะรุม กุหลาบียง ควรรับประทานผัก ให้ได้ 2 ทัพพีต่อมื้อ

ผักให้พลังงานต่ำ มีใยอาหารสูง ซึ่งจะทำให้การดูดซึมน้ำตาลได้น้อยลง ลดระดับน้ำตาลในเลือด

หลังอาหารได้ และใยอาหารช่วยไม่ให้ท้องผูก

ประเภทที่ 3 รับประทานได้แต่ต้องจำกัดปริมาณ

รับประทานมากน้อย ขึ้นอยู่กับวัย น้ำหนักตัว และกิจกรรมประจำวันของแต่ละคน เด็ก ผู้ใช้แรงงาน หญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร ต้องการอาหารเพิ่มขึ้น

การบริโภค

เลือกรับประทานอาหารคาร์โบไฮเดรตที่มีคุณภาพ โดยคำนึงถึงปัจจัย 2 อย่างคือ 1. ปริมาณ ไฟเบอร์

(เช่น ใยอาหาร) 2. โกลีซีมิก อินเดกซ์

เลือกรับประทานกลุ่มที่มีเส้นใยอาหารสูงและ โกลีซีมิก อินเดกซ์ต่ำ เช่น ไข่ต้ม ถั่วเขียว บะหมี่ต่างๆ

หลีกเลี่ยงที่มี โกลีซีมิก อินเดกซ์สูง เช่น ข้าวเหนียว ขนมปังขาว เป็นต้น

คาร์โบไฮเดรตครึ่งหนึ่งควรเป็นธัญพืช เช่น ถั่ว เมล็ดแห้ง ข้าวโพด ถั่วคั่ว ข้าวโอ๊ต แป้งโฮลวีท ทั้งนี้ธัญพืชและเมล็ดมัน เป็นอาหารที่มีแป้งมาก

ไม่ควรรับประทานมากเกินไป โดยรับประทานได้ มากน้อยขึ้นอยู่กับกิจกรรม และแรงงานที่ใช้ในแต่ละวัน

ผลไม้

หลีกเลี่ยงผลไม้ที่มีรสหวานจัด เช่น ทุเรียน ขนุน น้อยหน่า ลำไย ละมุด มังคุด เงาะ อ้อย มะขามหวาน ผลไม้กระป๋องต่างๆ

ผลไม้ที่หวานน้อย เช่น ถั่ว มะละกอ พุทรา ฝรั่ง ชมพู ควรรับประทานตามจำนวนจำกัด ผลไม้ 1 งานเล็กต่อมื้อ แคนโม่ 1 ชิ้น ประมาณ 10 ชิ้น

ขนาดลำ มะละกอ 1 ชิ้น ประมาณ 6 ชิ้นขนาดลำ ถั่วฝักยาว 2 ถ้วยขนาดใหญ่ ถั่วฝักยาว 1 ผล

ถั่วฝักยาวหวาน 1 ผลขนาดกลาง เงาะ 5 ผล